

NONFICTION

УДК 343.9

Юрій Володимирович ОРЛОВ,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

Наталія Олександрівна ПРІБИТКОВА,
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

ЗАУВАЖЕННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДО ПРОЄКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ» (РЕЄСТР. № 7647 ВІД 09.08.2022)

Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність – один з важливих інструментів стримування країни-агресора через виставлення функціональних, організаційно-правових заслонів сприянню її деструктивній, антигуманній, злочинній діяльності в Україні. Тому здійснену 03.03.2022 р. криміналізацію колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України) слід вважати правильним, соціально затребуваним кроком законодавця. Водночас, як засвідчує і доктринальний аналіз, і аналіз слідчої, судової

практики вказана кримінально-правова норма має низку недоліків, що тягне за собою труднощі у тлумаченні ознак складу кримінального правопорушення, у розмежуванні зі суміжними складами, неоднакове застосування закону, а, відтак, і порушення принципів верховенства права, рівності перед законом. Нагальною є потреба в усуненні цих недоліків, у зв'язку з чим варто вітати ініціативу Кабінету Міністрів України щодо розробки та подання на розгляд Верховної Ради України проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність» (реєстр. № 7647 від 09.08.2022 р.)¹.

В цілому позитивно оцінюючи пропоновану пропонований Урядом законопроект, визнаючи його спрямованість на підтримку можливостей для нормальної життєдіяльності населення на тимчасово окупованих територіях та виконання Україною перед своїми громадянами обов'язків із забезпечення соціально-гуманітарного благополуччя, не можна, разом з тим, не вказати і на те, що він не позбавлений можливості для удосконалення. І можливості ці випливають з критичного аналізу його положень, які, головним чином, виявляють **прогалини**, себто не усувають тих недоліків, не вирішують тих проблем повною (чи хоча б більшою) мірою, які стоять перед практикою і на які варто було б відреагувати у законодавчо-ініціативний спосіб, а саме:

1. Конкуренція і проблеми розмежування ч. 1 ст. 111-1 та ст. 436-2 КК України в частині публічного заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України. Зібрані нами експертні оцінки засвідчують, що на практиці підрозділи СБУ і Національної поліції виходять з цього положення, враховуючи лише ознаку публічності, яка чітко передбачена ч. 1 ст. 111-1 КК України. Непублічні ж акти заперечення кваліфікуються, відповідно, за ч. 1 ст. 436-2 КК України. Такий підхід є, певна річ, практичним, однак таким, що не відповідає задуму криміналізації вказаних суспільно небезпечних діянь, цілям кримінально-правового регулювання. Вочевидь, враховуючи зміст двох вказаних кримінально-правових норм, в них має йтися про, перш за все, посягання на різні об'єкти, на різні групи суспільних відносин. Варто визнати, що соціальна сутність заперечення злочину агресії (у міжнародно-правовій термінології) межує із самим цим злочином, є умовою є продовження, поширення, взагалі подальшого уможливлення. З цього випливає *недоречність збереження* в ч. 1 ст. 111-1 КК України такого виду суспільно небезпечного діяння як «публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України» та доцільність кримінального переслідування за його вчинення лише за ч. 1 ст. 436-2 КК України.

¹ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність : Проект Закону України № 7647 від 09.08.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40205>.

Поруч з цим, варто також вказати і на дотичну проблему конструювання ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 436-2 КК України. Аналіз цієї кримінально-правової норми і практики її застосування свідчить про наявність вад концептуального характеру в частині *порушення конституційного права громадян на свободу думки*. Чинна редакція ч. 1 ст. 436-2 КК України не містить як обов'язкової такої ознаки суспільно небезпечних дій як публічність (виправдовування, визнання, заперечення). Тобто висловлення власної думки навіть у *приватній бесіді*, в тому числі й у пасивній формі (згода з твердженням іншої особи, зокрема й виражена у конклюдентних діях – кивок голови, піднятий до гори великий палець руки і т. п.), або інше пасивне долучення до чиєїсь позиції (виставлення «вподобайки» (той же палець, але віртуальний) під постом у соціальній мережі) вже визнається кримінально протиправним. Про це свідчать як наявні вироки, так слідча практика СБУ. Визнання або заперечення – є, вочевидь, висловлюванням, іншим виразом власної думки (принаймні за відсутності ознак публічності і мети пропаганди), а не суспільно небезпечним діянням. Переконані, репресивні комуно-соціалістичні чи націонал-соціалістичні тоталітарні практики 30-х років минулого сторіччя, переслідування інакодумства як такого – не те, чого потребує держава і суспільство, що бачать себе у родині цивілізованих народів Європи. Тож разом із законодавчим вилученням з ч. 1 ст. 111-1 КК України такого діяння як «публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України» варто внести зміни до ч. 1 ст. 436-2 КК України, спрямовані на криміналізацію виключно публічних форм виправдовування, визнання, заперечення відповідних, передбачених законом, фактів, пов'язаних з агресією РФ.

Таким чином, диспозицію ч. 1 ст. 436-2 КК України пропонуємо викласти у такій редакції: *«Публічне виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, публічне виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також публічна глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України».*

2. Конкуренція і проблема розмежування ч. 1 ст. 111 та ч. 7 ст. 111-1 КК України щодо переходу на бік ворога громадянина України шляхом зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора. Явних розмежувальних критеріїв тут немає. Як можливий варіант виходу з ситуації – використання ознаки добровільності зайняття посади у колабораційній діяльності та її відсутності у державній зраді (співвідношення норм статей 111 та 111-1 як загальної та спеціальної). Тобто вийти з допущення, що державна зрада може відбутися і у вимушено добровільний спосіб, при застосуванні примусу, що не виключає кримінальної протиправності діяння. Хоча, на нашу думку, більш виваженим буде підхід запровадження у ч. 7 ст. 111 КК України (на відміну від ст. 111-1 КК України) спеціального суб'єкту – особи, яка перебуває під присягою на вірність народові України (військовослужбовці, правоохоронці, судді тощо) і зраджує цій присязі. Відповідно, потребує зміни і санкція у бік ужорсточення, аби забезпечити системно-правову відповідність й співвідносність із санкціями ч.ч. 1, 2 ст. 111 КК України. Відтак, суб'єкт злочину, передбаченого ст. 111 КК України, – будь-який інший громадянин України, окрім того, хто знаходиться під присягою (*de lege ferenda*).

3. Окремо необхідно вказати на те, що у пропонованому Урядом законопроекті не приділено уваги і проблемі невідповідності між назвою Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки» та видом кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 111-1 КК України, що, виходячи зі змісту санкцій, мають визначатися як кримінальні проступки. Звідси постає проблема щодо можливості розслідувати ці злочини органами СБУ, у структурі яких не створені підрозділи дізнання, що мають розслідувати кримінальні проступки. А створення окремого структурного підрозділу в СБУ заради розслідування всього лише однієї категорії кримінальних правопорушень видається недоцільним, навіть з економічної точки зору. На практиці, знову ж таки, ця проблема вирішується шляхом зміни підслідності в «ручному режимі» відповідними рішеннями прокурорів, дорученням провадження дізнання органам Національної поліції, що суперечить вихідним положенням КПК про підслідність. Таку ситуацію не можна назвати нормальною.

Дотичною до цієї проблеми є неадекватність санкції ч. 1 ст. 111-1 КК України, що передбачає безальтернативне покарання у виді позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Така санкція абсолютно не корелює з ознаками осіб кримінальних правопорушників, адже абсолютна більшість з них, як доводить слідча і судова практика, не відповідає ознакам службової особи і на момент притягнення до кримінальної відповідальності не мала жодного відношення до публічної служби. Тобто покарання наразі абсолютно не досягає своєї мети.

Вихід з двох описаних у п. 3 цих пропозицій проблемних ситуацій вбачається у внесенні змін до санкцій ч.ч. 1, 2 ст. 111-1 КК України шляхом запровадження необхідних (як для визнання таких дій злочинними, так і приведення змісту санкцій ознакам осіб кримінальних правопорушників) видів і розмірів покарань: *штраф від 3 до 10 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від 2 до 5 років* відповідно, в залежності від суспільної небезпечності проявів колабораціонізму.

4. Конкуренція ч. 4 ст. 111-1 та ч. 1 ст. 111-2 («Пособництво державі-агресору») КК України в частині передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора. При цьому звернімо увагу на ту обставину, що об'єктивна сторона пособництва державі-агресору передбачає виключно *добровільні* дії щодо збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора. Звідси, застосовуючи буквально та системно-правове тлумачення норм, передбачених ч. 4 ст. 111-1 та ч. 1 ст. 111-2 КК України, можна зробити висновок, що кримінальній відповідальності за діяння, передбачені ч. 4 ст. 111-1 КК України підлягають особи (як громадяни України, так й іноземці та особи без громадянства) тільки у випадку передачі матеріальних ресурсів під примусом, тобто за відсутності ознаки добровільності (*примусова передача*). За іншими ознаками ці діяння (саме в частині передачі матеріальних ресурсів) не розмежовуються.

Як видається, такий підхід не повною мірою відповідає соціальній сутності феномену колабораціонізму, яка проявляється у добровільній (в тому числі й вимушено добровільній, за винятком випадків крайньої необхідності) співпраці місцевого населення, що опинилося на окупованій території. Саме цей юридично значущий індикатор, що у площині ознак складу кримінального правопорушення може бути ідентифікований з обстановкою його вчинення, і має бути покладений в основу розрізнення (перш за все на законодавчому рівні, а вже потім у правозастосуванні) колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору. При цьому як перше, так і друге доцільно розглядати як спеціальні види державної зради (в частині їх вчинення громадянами України) та, відповідно, норми ст.ст. 111-1 та 111-2 – як спеціальні по відношенню до загальної, передбаченої ст. 111 КК України.

У зв'язку з цим пропонуємо удосконалити редакцію ч. 4 ст. 111-1 КК України, наблизити її до адекватного відображення соціально-правового змісту колабораціонізму та відійти від намагань утвердити на практиці напружено-штучні критерії розмежування колабораційної діяльності та пособництва-державі агресору виключно на підставі ознаки добровільності (ч. 1 ст. 111-2 України) чи недобровільності (ч. 4 ст. 111-1 КК України) передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або

збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора. Зробити це можливо через обмеження *обсягу суспільно небезпечних колабораційних діянь обстановкою їх вчинення – тимчасовою окупацією окремих територій України*. Відповідно, усі інші діяння щодо передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора, вчинені поза обстановкою тимчасової окупації, кваліфікуватимуться як пособництво державі-агресору.

Принагідно зауважимо на тому, що пропонований Урядом законопроект (реєстр. № 7647 від 09.08.2022 р.) сфокусовано саме на зміні окремих положень ч. 4 ст. 111-1 КК України. Ці зміни є споротичними та стосуються: а) обмеження переліку кримінально-протиправних проявів колабораціонізму у виді провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором тільки *добровільними* формами такої співпраці; б) законодавчим допущенням легальних видів (випадків) подібної добровільної господарської діяльності співпраці з окупантом через оперування словосполученням «за винятком випадків, визначених законом» та виведенням, таким чином, осіб, що її здійснюють з-під кримінальної репресії. З цього приводу варто висловити декілька суджень

По-перше, в контексті викладених вище зауваг ознака добровільності (*de lege ferenda*) взаємодії з умовно колективним окупантом при провадженні господарської діяльності явно контрастувала б з ознакою примусовості передачі матеріальних ресурсів як це впливає наразі із ситуації розмежування колабораціонізму та пособництва державі-агресору. Натомість пропоновані законопроектом доповнення додатково свідчать про цілком правильний замисел законодавця максимально відтворити у кримінально-правовій нормі-забороні небезпечну соціально-правову суть колабораціонізму. І сприяти реалізації цього замислу покликана виражена нами вище пропозиція щодо обмеження обсягу суспільно небезпечних діянь, передбачених ч. 4 ст. 111-1 КК України, обстановкою тимчасової окупації окремих територій України.

По-друге, проблематичним видається визначення видів господарської діяльності, добровільне провадження якої при взаємодії можна вважати законним. Причина проста – відсутність закону, який би фіксував відповідні види (випадки) господарської діяльності. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. № 1207-VII не має відповідної спеціальної правової норми. У ч. 2 ст. 13 цього Закону вказується лише на те, що здійснення господарської діяльності юридичними особами, фізичними особами-підприємцями та фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є тимчасово окупована територія, дозволяється виключно після зміни їхньої податкової адреси на іншу територію України. Але цього положення явно не достатньо для повного та адекватного врегулювання наявної проблеми, а також досягнення визначеної у пояснювальній записці до аналізованого законопроекту мети.

Цілком зрозуміло, що основна мета пропонованих Урядом доповнень – виведення з-під сфери кримінальної репресії осіб, які здійснюють правомірну (з позицій юснатуралізму) діяльність, зокрема заходи, спрямовані на розв’язання гуманітарних проблем, зокрема медичного обслуговування, діяльності у галузі трубопровідного транспорту, робота магазинів з продуктами харчування тощо, як на це вказано у пояснювальній записці до законопроекту № 7647 від 09.08.2022 р. В умовах, коли РФ не є і фактично не здатна (через антигуманність, здичавілість, аморальність звичаїв, підходів, принципів адміністрування на тимчасово окупованих територіях) бути гарантом виконання зобов’язань країни-окупанта за міжнародним гуманітарним правом, для України важливо забезпечити максимальні можливості для можливості реалізації і захисту прав, свобод, законних інтересів громадян, які вимушено залишились на тимчасово окупованих територіях. Тому поза всяким сумнівом пропонується законопроектом удосконалення ч. 4 ст. 111-1 КК України є виправданим та очікуваним. Водночас, не можна допустити й ситуації як зловживань законодавчими положеннями для відвертої, суспільно небезпечної колаборації, що створює для країни-окупанта сприятливі умови продовження та розширення зони окупації, так і блокування інноваційно-правових спроможностей через законотворчі вади. Останні, ще раз підкреслимо, полягають у законодавчій невизначеності видів (випадків) легальної господарської діяльності у співпраці з країною-агресором (окупаційною адміністрацією) на тимчасово окупованих територіях.

Грунтуючись на даних регулярного моніторингу гуманітарної ситуації на тимчасово окупованих територіях (за матеріалами м. Херсона), виходячи з наявних потреб місцевого населення, доцільно визначити відповідні види легальної господарської діяльності у примітці до ст. 111-1 КК України, які б задовольняли мінімальним стандартам нормальної життєдіяльності на засадах самоорганізації громадян України в умовах тимчасової окупації. До них пропонуємо віднести: *надання медичних послуг, як роздрібна та/або оптова торгівля зареєстрованими в Україні (а також їх фактично доступними аналогами) лікарськими засобами (за наявності ліцензії на продаж лікарських засобів, отриманої в порядку, установленому чинним законодавством України), продуктами харчування, товарами по догляду за тваринами (в тому числі кормами), побутовою хімією, засобами гігієни, нафтопродуктами, газом, запасними частинами й робочими рідинами для транспортних засобів невійськового призначення, апаратами стільникового зв’язку, надання послуг з технічного обслуговування транспортних засобів, побутового обслуговування громадян (парикмахерські, косметичні салони тощо), надання електронних комунікаційних послуг (послуг з доступу та користування мережею Інтернет), а також оренди майна для здійснення вказаних видів господарської діяльності.*

Також у примітці до ст. 111-1 КК України пропонуємо визначити таке: *не визнається колабораційною діяльністю, а так само пособництвом державі-агресору передача суб’єктом, який провадить не заборонену законодавством*

України господарську діяльність на тимчасово окупованій території у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, представнику держави-агресора, окупаційній адміністрації коштів, іншого майна як податку чи іншого встановленого державою-агресором та/або окупаційною адміністрацією обов'язкового збору, платежу (в тому числі за користування приміщеннями, земельними ділянками, за спожиту електричну, теплову енергію, воду та водовідведення).

З урахуванням викладених суджень, обставин пропонуємо викласти **проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність»** (реєстр. № 7647 від 09.08.2022 р.) у такій редакції:

«...Верховна Рада України постановляє:

1. Частину першу статті 111-1 Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25–26, ст. 131) викласти в такій редакції:

«1. Публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України -

караються штрафом від 3 до 10 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від п'яти до десяти років або без такого».

2. Частину другу статті 111-1 Кримінального кодексу України (викласти в такій редакції:

«2. Добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, -

караються штрафом від 3 до 10 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до 3 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років або без такого».

3. Частину четверту статті 111-1 Кримінального кодексу України викласти в такій редакції:

«4. Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або добровільне провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, вчинене в умовах тимчасової окупації окремих територій України -

караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна».

4. Частину сьому статті 111-1 Кримінального кодексу України викласти в такій редакції:

7. Добровільне зайняття особою, яка перебуває під присягою на вірність Українському народові (народу України), посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь такої особи в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, -

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна або без такої.

5. Доповнити примітки статті 111-1 Кримінального кодексу України приміткою 5, яку викласти в такій редакції:

«5. У частині четвертій цієї статті під провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора визнається провадження будь-якого виду господарської діяльності на тимчасово окупованій території України, окрім надання медичних (в тому числі стоматологічних, лікувально-реабілітаційних, протезування), ветеринарних послуг, роздрібної та/або оптової торгівлі зареєстрованими в Україні (а також їх фактично доступними аналогами) лікарськими засобами (за наявності ліцензії на продаж лікарських засобів, отриманої в порядку, установленому чинним законодавством України), продуктами харчування, товарами по догляду за тваринами (в тому числі кормами), побутовою хімією, засобами гігієни, нафтопродуктами, газом, запасними частинами й робочими рідинами для транспортних засобів невійськового призначення, апаратами стільникового зв'язку, надання послуг з технічного обслуговування транспортних засобів, побутового обслуговування громадян (парикмахерські, косметичні салони тощо), надання електронних комунікаційних послуг (послуг з доступу та користування мережею Інтернет), а також оренди майна для здійснення вказаних видів господарської діяльності».

6. Доповнити примітки статті 111-1 Кримінального кодексу України приміткою 6, яку викласти в такій редакції:

«6. Не визнається колабораційною діяльністю, а так само пособництвом державі-агресору передача суб'єктом, який провадить не заборонену законодавством України господарську діяльність на тимчасово окупованій території у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади,

створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, представнику держави-агресора, окупаційній адміністрації коштів, іншого майна як податку чи іншого встановленого державою-агресором та/або окупаційною адміністрацією обов'язкового збору, платежу, зокрема за користування приміщеннями, земельними ділянками, за спожиту електричну, теплову енергію, воду та водовідведення».

7. Цей закон набуває чинності з дня, наступного за днем його опублікування».

Надійшла до редакції 15.10.2022

Yurii V. ORLOV,

Doctor of Law, Professor

(Kharkov National University of Internal Affairs)

Nataliia O. PRIBYTKOVA,

(Kharkov National University of Internal Affairs)

REMARKS AND SUGGESTIONS TO THE DRAFT LAW OF UKRAINE "ON AMENDMENTS TO THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE REGARDING IMPROVEMENT OF RESPONSIBILITY FOR COLLABORATIVE ACTIVITIES" (REGISTER No. 7647 FROM 09.08.2022)

The article is devoted to the problem of the draft law of Ukraine "On amendments to the criminal code of Ukraine regarding improvement of responsibility for collaborative activities". The constructive shortcomings of the composition of the crime of collaborative activity have been determined and described. Situations of competition of criminal law norms are characterized. Based on the data of regular monitoring of the humanitarian situation in the temporarily occupied territories (according to the materials of the city of Kherson), based on the existing needs of the local population, it is proposed to determine the appropriate types of legal economic activity in the note to Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, which would meet the minimum standards of normal life activities on the basis of self-organization of citizens of Ukraine under conditions of temporary occupation.

Key words: *occupation, aggressor state, collaborative activity, material resources, economic activity, criminal liability.*